

ЕКОНОМІКА

УДК 658:005.922.1:33+631.145

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.05.08>

Дуб Богдана Станіславівна,
аспірант Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького,
ORCID 0000-0001-8060-1970
b.dub@ukr.net

ДО ПИТАННЯ ДІАГНОСТИКИ СИСТЕМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Анотація

Мета статті – визначення тенденцій наукових досліджень системи економічної безпеки підприємства в галузевому аспекті, зокрема в агропромисловому комплексі.

Наукова новизна. У статті висвітлюються питання ефективної діагностики системи економічної безпеки підприємства (СЕБП), пошуку найкращих методів у цій діяльності на основі аналізу вітчизняних та зарубіжних досліджень. Критерієм прикладної цінності методики, рекомендацій зазвичай є їхня універсальність для різних підприємств хоча б у межах однієї галузі. Найпоширенішими в наукових публікаціях є авторські методики оцінювання економічної безпеки промислових підприємств в цілому, а в розрізі підгалузей – у сфері машинобудування. З огляду на важливу роль галузі АПК у сучасній економіці України, розглянуто відповідну галузеву специфіку існуючих досліджень. Визначено, що в розробках, присвячених як промисловим, так і аграрним підприємствам, переважає використання методики інтегрального показника, застосування експертного опитування для визначення важливості функціональних складників чи бального розрахунку впливу ризиків, ці моделі доповнюються іншими загальноприйнятими методами фінансового аналізу, групування, кластерного аналізу тощо.

Висновки. У загальних та вузькотематичних наукових публікаціях щодо діагностики системи економічної безпеки підприємства переважає застосування методу інтегрального показника, експертного опитування для визначення важливості функціональних компонентів або розрахунку загального впливу на ризики, ці моделі доповнюються іншими широко використовуваними методами.

У дослідженнях діагностики системи економічної безпеки підприємств аграрного сектору фахівці використовують та модифікують вищезазначені методи, виокремлюючи окремі складники СЕБП для аналізу як провідні. Оптимальний баланс між універсальними методами та інструментами, що використовуються саме в окремій компанії має забезпечити найефективнішу діагностику та, в результаті, найповніші дані оцінювання стану підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, оцінювання, аналіз, діагностика, система, сільськогосподарський сектор, АПК, аграрний сектор.

Dub Bohdana S.,
Postgraduate Student,
the Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy
ORCID 0000-0001-8060-1970
b.dub@ukr.net

ON THE DIAGNOSTICS OF ECONOMIC SECURITY SYSTEMS AT AIC ENTERPRISES

Abstract

The purpose of the article is to identify the trends of recent research concerning analysis of the enterprise economic security in economic sectors, agro-industrial complex in particular.

Scientific novelty. The work is devoted to the problem of effective diagnostics of the enterprise economic security system (EESS), finding the best methods in this activity through the study of domestic and review of foreign papers. The criterion of the applied value of paper, methodology, recommendations is usually its versatility for different enterprises in at least one industry. The most widespread in the scientific publications are the author's methods of assessing the economic security of industrial enterprises in general, and in the context of sub-sectors – this is mechanical engineering. Considering the important role of the agroindustrial complex in the modern economy of Ukraine, the industry specificity of research is considered. It has been determined that in papers devoted both to industrial and agricultural sectors, the use of the integral indicator methodology, expert surveys to determine the importance of functional components or the calculation of risk impact prevails, also the complementarity of these models with other conventional methods of financial analysis, grouping, cluster analysis etc. is popular.

Conclusions. In general and narrow-based scientific publications, the use of the integral indicator method, expert polling to determine the importance of functional components, or the calculation of the overall impact on risks prevail, these models are complemented by other widely used methods.

Regarding research in the field of diagnostics of the enterprises' economic security in the agricultural sector, experts use and modify the above methods, distinguishing some components of the EESS for analysis as leading ones. The optimal balance between the versatile methods and tools used in a particular company should ensure the most efficient diagnostics and, as a result, the most complete assessment of the state of the enterprise.

Key words: economic security of the enterprise, assessment, analysis, diagnostics, system, agricultural sector, agro-industrial complex, agrarian sector.

Постановка проблеми. У сучасних умовах військової агресії, періодичних терористичних актів, анексії Криму, світової нестабільності українські компанії зіштовхуються з необхідністю формування та розвитку систем економічної безпеки. На вітчизняних теренах досі незначна кількість компаній сформували комплексні системи економічної безпеки, у той час як провідні фірми Заходу (насамперед США, Канади, Австралії, Нової Зеландії та ЄС) мають певний досвід діяльності систем ERM (*Enterprise Risk Management* – інтегрованого управління ризиками) з початку 2000-х років.

Невизначеність та ризиковість зовнішнього середовища актуалізує для підприємств питання забезпечення економічного захисту своєї діяльності, активів, потенціалу, а ефективна діагностика систем економічної безпеки підприємств слугує засобом прийняття дієвих, вчасних і необхідних рішень. Це, своєю чергою, забезпечує успішність всієї діяльності підприємства як окремої ланки галузі і сприяє загальному зростанню національної економіки. Дослідження підприємств аграрного сектору зумовлене важливістю цієї галузі для вітчизняної економіки, її провідною роллю у наповненні бюджету та збільшенні ВВП.

Мета статті – визначення тенденцій наукових досліджень системи економічної безпеки підприємства в галузевому аспекті, зокрема в агропромисловому комплексі.

Аналіз досліджень та виклад основного матеріалу. Огляд літератури за темою [1–24] показує, що в публікаціях з оцінювання та діагностики економічної безпеки підприємства (у т.ч. сільськогосподарського) наразі не сформовано єдиного бачення принципів, прийомів, переліку методів та засобів оцінювальної діяльності; окреме вивчення економічної безпеки підприємства (ЕБП) та системи часто супроводжується підміною понять або еклектичністю досліджень.

Оцінювання економічної безпеки підприємств (ЕБП): огляд публікацій українських фахівців

Найдетальніші роботи з оцінювання економічної безпеки підприємств (ЕБП) серед вітчизняних фахівців опубліковані представниками наукової школи під керівництвом Козаченко Г. В.: Ілляшенко О. В., Россошанською О. В., Вахлаковою В. В., Погореловим Ю. С.

Вахлакова В. В. [1, с. 219] констатує, що відсутні цілісні теоретичний та методологічний базиси оцінювання призводять до шаблонності, невиправданої спрощеності та по-

верховості оцінювання економічної безпеки підприємства (ЕБП), некоректного використання методу наукової експансії і, як наслідок, до низької достовірності оцінок, наявності нечітких правил їхньої інтерпретації, і взагалі – до деякої іммобілізації та стереотипізації оцінювання як предметної області в економічній безпекології.

Росошанська О. В. [2] наголошує на проблемі кількісного оцінювання економічної безпеки підприємств, аналізує причини складності цього процесу і розглядає оцінювання економічної безпеки як самостійний вид діяльності, що має свій узагальнений об'єкт, предмет, засоби, процедури, умови та продукт, і який має реалізовуватися окремою службою оцінювання. Цікавим є міждисциплінарне порівняння виникнення наукового напрямку оцінювання економічної безпеки підприємства подібно до кваліметрії, економетрики, статистики, біометрії та соціометрії в межах відповідних наук. Оцінювання визнається самостійним науковим напрямком сфери економічної безпеки в межах спеціальності 21.04.02 [3, с. 124–125].

Ілляшенко С. М. у роботі 2003 року [4] описує оцінювання ЕБП за такими складниками: фінансовий – застосовує аналіз фінансової стійкості; ринковий – коефіцієнти впевненості в різних факторах; інтерфейсний – критерії надійності контрагентів; інтелектуальний – різні показники плинності кадрів, рівня НДКР, освіти персоналу тощо; кадровий – аналогічно попередньому, можливе їхнє об'єднання; технологічний – рівень прогресивності технологій, продукції, технологічного потенціалу; правовий – відношення збитків через порушення юридичних норм та загальний обсяг збитків, попереджених юридичною службою; екологічний – кількість забруднюючих речовин у викидах підприємства; інформаційний – коефіцієнти повноти, точності, суперечливості інформації; силовий – оцінювання ймовірності реалізації загроз конкретним особам підприємства, майну тощо, із подальшим розрахунком інтегрального показника.

Схожий підхід у різних варіантах зустрічається в більшості наукових робіт з ЕБП. Проте, вважаємо його застосування недоцільним з огляду на недостатню математичну розробленість (показники кілька разів підлягають згортці, нормалізації, усереднен-

ню, зазвичай не підлягають перевірці на колінеарність – це вже робить результат недостовірним), суб'єктивізм (при розробці діапазону меж віднесення підприємства до стану безпеки-небезпеки, застосування експертних оцінок при визначенні впливу певних факторів) і т. і. Інтегральний показник за низкою показників не відображає проблемні моменти в роботі підприємства, тому можна наразити компанію на небезпеку, пропустивши якийсь елемент.

Стаття Карачиної Н. П. [5] належить до класу робіт, узагальнюючих підходи до оцінювання та їх недоліки. Автор провела аналіз існуючих методик оцінювання економічної безпеки підприємства, виділила недоліки і перешкоди до їхнього практичного застосування. На основі цих даних і в результаті неможливості використання жодної з відомих методик сформована авторська методика з розрахунком 5-ти показників (чистого прибутку, коефіцієнту зносу, індексу зміни чисельності працівників, коефіцієнту покриття та індексу зміни чистого доходу від реалізації), що за визначенням авторки «характеризуються простотою та доступністю розрахунків, можливістю порівняння різнотермінових оцінок, відсутністю суб'єктивізму за умов обмеженого доступу до інформації» [5, с. 304]. Показники коефіцієнту зносу, індекс зміни чисельності працівників та чистого доходу від реалізації обмежуються середніми значеннями по галузі [5, с. 307, 309].

Можна стверджувати, що публікації щодо оцінювання та аналізу системи економічної безпеки підприємства (СЕБП) зустрічаються не часто. З усього масиву статей вдалося знайти лише 11 саме з цієї теми [6–16].

Оцінювання системи економічної безпеки підприємства у працях вітчизняних науковців

У роботі Алькеми В. Г. [6] відображені результати анкетування менеджерів про необхідність формування системи ЕБП, її завдання, функції, відповідальних осіб, розмір бюджету на розвиток СЕБП, при чому питання сформульовані не про фактичне функціонування, а як повинно бути на думку респондентів. Тож стаття не надає інформації про діяльність служб економічної безпеки підприємств та про загальний стан системи, а скоріше підтверджує гіпотези автора.

Воропай В. А. формулює назву статті як «Аналіз методичних підходів оцінки стану і

рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства» [7] (що, на наш погляд, не є коректним, мало б йтися про «оцінювання стану» та «визначення рівня ЕБП»), натомість вже у змісті відбувається підміна понять і наводиться «Характеристика переваг і недоліків методичних підходів оцінки стану і рівня забезпечення економічної безпеки підприємства» – поняття системи економічної безпеки підприємства та аналіз її стану не розглядається взагалі.

У статті Шуміло О. С. [8] запропоновано авторську методику оцінювання ефективності системи економічної безпеки підприємств роздрібною торгівлі, що ґрунтується на ресурсно-функціональному підході до оцінювання. ЕБП оцінюється за кожним складником: на першому рівні розраховується інтегральний показник на основі модифікованого таксономічного показника, а на другому – на підставі застосування динамічних економетричних моделей оцінюється адаптивність системи економічної безпеки до умов функціонування, що «значно сприяє ефективності управління економічною безпекою підприємства роздрібною торгівлі».

Козаченко Г. В. та Ілляшенко О. В. [9] зазначають, що у межах стратегічного менеджменту доволі складно визначити і математично формалізувати більшість показників, які б на якісному рівні характеризували стан ЕБП, тому обрано лише 5 показників для характеристики безпеки окремих складових у межах фінансового менеджменту (що будуть чітко показувати безпеку або небезпеку для конкретного підприємства): запас фінансової міцності, коефіцієнт покриття (загальний), коефіцієнт беззбитковості, рентабельність активів, коефіцієнт незалежності.

Ілляшенко О. В. за функціональним підходом розробила економіко-математичну модель оцінювання стану СЕБП згідно з основними параметрами її функціонування за видами менеджменту (стратегічний, операційний, фінансовий, інноваційний, інвестиційний, кадровий, маркетинговий), використано локальні оцінки, що «дозволяє оцінити збалансованість системи економічної безпеки підприємства, а також виявити її недосконалість у межах конкретної сфери управління» [10]. Утім, серед найбільш явних слабких сторін підходу – застосування експертних оцінок для визначення стратегічного рівня

правової безпеки від 0 до 1, індикатору захисних витрат, маркетингового показника надійності контрагентів – показника залежності підприємства від споживачів та коефіцієнту встановлення протиправного контролю над акціонерним товариством або його активами у стратегічному менеджменті, а також вказівка «крім цього, матричне ранжирування допускає незначну кількість експертів» ще раз підкреслює суб'єктивність методу. Незрозумілим є наявність в інвестиційному менеджменті окремого показника «рівень економічної безпеки підприємства».

Ярошук О. [11] описує схему аналізу проблемних аспектів діяльності компанії, яка може стати мішенню для потенційних агресорів з метою поглинання, за 17 напрямками (загальна методика, без деталізації, формул тощо): аналіз організаційно-правових документів компанії, організаційної структури та органів управління компанією, кадрового забезпечення підприємства, експрес-аналіз фінансового стану та окремих корпоративних моментів за підприємствами; інвестиції, які враховуються за методом участі в капіталі; аналіз інвестицій у цінні папери (за винятком векселів) і корпоративні права (які не враховуються за методом участі в капіталі); аналіз фінансової і податкової звітності (за останні 3 роки); аналіз документів по земельній ділянці, на якій розміщене майно суб'єкта господарювання; аналіз основних засобів; нематеріальних активів, оборотних активів, боргових зобов'язань, позабалансових зобов'язань і вимог (протягом останніх 3-х років), страхової політики, ліцензій і дозволів, судових і арбітражних справ, акцій та облігацій підприємства; виробництва і реалізації продукції, робіт і послуг.

Оцінюючи необхідну складність системи економічної безпеки підприємства, Ілляшенко О. В. [12] наводить параметри-детермінанти, яким має відповідати система: розмір підприємства, його привабливість для рейдерів, сприятливість інституційного середовища діяльності підприємства, мінливість зовнішнього середовища підприємства та чітка ідентифікація загроз стану та діяльності підприємства.

Зачосова Н. В. і Горячківська І. В., вивчаючи інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання функціонування СЕБП [13], дійшли висновку, що найбільші труднощі ви-

никають на етапі розрахунку пропонованих сучасними дослідниками показників, адже необхідна інформація виявляється закритою або відсутньою. Через це оцінки є приблизними, проміжними, з урахуванням припущень, не мають інформаційної цінності, а рішення управління можуть лише зашкодити компанії. Так зростає важливість підвищення рівня транспарентності вітчизняних підприємств.

У роботі Живко З. Б. про експертне оцінювання при проведенні моніторингу системи економічної безпеки підприємства [14] запропоновано застосовувати коефіцієнт конкордації основних критеріїв перевірки узгодженості експертів, за допомогою бальної системи оцінок значення різних показників рівня ЕБП приводити до порівняльного вигляду.

Дієвість системи управління економічною безпекою підприємств-суб'єктів ЗЕД [15] визначена А. О. Черчик у розрізі аспектів функціонування підприємства: оцінено фінансовий стан (за такими групами показників: ефективності використання майна; ділової активності; ліквідності та платоспроможності; дебіторської та кредиторської заборгованості, зокрема ризику банкрутства), інтегральний показник / коефіцієнт конкурентоспроможності (на основі теорії ефективної конкуренції). Використано також трикомпонентний показник ідентифікації типу фінансової стійкості, модель комплексної діагностики ризику ймовірного банкрутства У. Бівера та модель Альтмана.

Аналіз реалізацій системи економічної безпеки підприємства [16] описує можливості програмної реалізації СЕБП – порівнюються три інформаційно-аналітичні системи (ІАС). Наведені системи російського виробництва, а СЕБП трактується лише як сукупність заходів із гарантування економічної безпеки.

Вахлакова В. В. [17] пропонує удосконалити найпоширеніший підхід – функціональний, шляхом оцінювання лише фінансового та ринкового складників за чотирма одиничними показниками, відмовившись від аналізу інших, від традиційної згортки нормалізованих одиничних і комплексних показників для отримання інтегрального показника. Ця пропозиція має право на існування, враховуючи брак та навіть відсутність достатніх достовірних даних для аналізу інших функціональних складників ЕБП та значний вплив фінансових негараздів на загальний стан підприємства.

У закордонних компаніях оцінюють рівень розвитку (*maturity level*) системи інтегрованого управління ризиками підприємства (*ERM system*) за допомогою переліку контрольних питань (*checklist*). Але, безперечно, для подібного аналізу система має вже функціонувати певний час.

Врахування галузевої специфіки в оцінюванні економічної безпеки підприємства

Критерієм прикладної цінності розробки, методики, рекомендацій зазвичай є їх універсальність для різних підприємств хоча б у межах однієї галузі. Найпоширенішими в наукових публікаціях є авторські методики оцінювання економічної безпеки промислових підприємств в цілому, а в аспекті підгалузей – у машинобудуванні. З огляду на важливу роль галузі АПК в сучасній економіці України, доцільно розглянути, яким чином науковці у своїх роботах аналізують економічну безпеку підприємств агробізнесу (Рис. 1).

Як у розробках, присвячених промисловим, так і аграрним підприємствам, переважає використання методики інтегрального показника, застосування експертного опитування для визначення важливості функціональних складників чи бального розрахунку впливу ризиків, доповнення цих моделей іншими загальноприйнятими методами.

Слабкі сторони цих підходів вже були досліджені автором, крім того, широкого застосування у практичній діяльності українських підприємств відомі методики не знайшли, що додає сумнівів у достатній розробленості естиметологічного аспекту на даний момент. Також у вітчизняних фахівців не знайшли значного поширення популярні в західних компаніях методи реєстру і мапи ризиків чи краватки-метелика, інших методів, рекомендованих міжнародними стандартами тощо. Глобальною тенденцією є схилення топ-керівництва і більша довіра стейкхолдерів до результатів оцінювання за кількісними методами конкретних показників, хоча в менеджменті отримання кількісних оцінок часто неможливо. Компанія є полісистемною категорією, неможливо виміряти за шкалою чи нормативами абсолютно все, жодна модель не може бути ідеальною і враховувати всі фактори реального світу. Бачимо, що науковці обмежуються аналізом кількох складників СЕБП або груп фінансових показників, застосовують відомі методики прогнозування банкрутства тощо.

Рис. 1. Методичні підходи до оцінювання економічної безпеки сільськогосподарських підприємств

* Джерело: сформовано автором на підставі [18–24].

Разом із цим, врахування особливостей галузі та унікальності підприємства повинно диктувати і скеровувати весь процес діагностики системи економічної безпеки. Часто доступ до окремих показників (особливо якісних, поза фінансово-економічною діяльністю) є проблематичним, тому описова характеристика може бути достатньою для формування певного розуміння про складники системи економічної безпеки підприємства. Аналіз зовнішніми експертами та навіть стейкхолдерами у більшості випадків може проводитися лише на базі річної звітності чи проміжних прес-релізів. У будь-якому випадку, застосування найдосконаліших на даний момент методик, їх комбінування та постійний пошук кращих інструментів допомагає менеджерам та керівництву отримувати точну інформацію про становище підприємства на конкретний момент.

Висновки. Таким чином, у загальних та вузькотематичних наукових публікаціях перевага надається застосуванню методу інтегрального (т.зв. комплексного) показника, експертного опитування для визначення важливості функціональних компонентів або розрахунку загального впливу на ризики, ці моделі доповнюються іншими широко використовуваними методами.

Щодо досліджень у сфері діагностики системи економічної безпеки підприємств

саме аграрного сектору, то фахівці використовують та модифікують вищезазначені методи, виокремлюючи окремі складники СЕБП для аналізу як провідні. Оптимальний баланс між універсальними методами та інструментами, що використовуються саме в окремій компанії, має забезпечити найефективнішу діагностику та, в результаті, найповніші дані оцінювання стану підприємства.

Список використаних джерел:

1. Вахлакова В. В. Об'єкти оцінювання в оцінній системі економічної безпеки підприємства. *Економічна безпека : держава, регіон, підприємство* : Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю (1 грудня 2016 р. – 10 січня 2017 р.). Полтава : ПолтНТУ, 2017. С. 219–223.
2. Россошанська О. В. Оцінювання економічної безпеки інноваційно-проектно-орієнтованих підприємств : [монографія]. Северодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2016. 350 с.
3. Россошанська О. В. Системне представлення методологічних засад оцінювання економічної безпеки інноваційних проектно-орієнтованих підприємств. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2017. № 1. С. 121–138.
4. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и под-

ходы к их оценке. *Актуальні проблеми економіки*. К., 2003. № 3. С. 12–19.

5. Карачина Н. П. Методичний інструментарій оцінювання економічної безпеки підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Логістика*. 2010. № 690. С. 302–309.

6. Алькема В. Г. Аналіз системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Економіка*. 2011. Вип. 16. С. 99–107.

7. Воропай В. А. Аналіз методичних підходів оцінки стану і рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 257. С. 190–195.

8. Шуміло О. С. Методика оцінювання ефективності системи економічної безпеки підприємств роздрібної торгівлі. *Економічний простір : зб. наук. пр.* 2018. № 132. С. 185–202. DOI 10.30838/P.ES.2224.240418.185.62

9. Козаченко Г. В., Ілляшенко О. В. Особливості оцінювання стану системи економічної безпеки підприємства у контексті формування механізму її управління. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 4. Т. 3. С. 97–101.

10. Ілляшенко О. В. Модель оцінювання стану системи економічної безпеки підприємства. *Проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 301–308.

11. Ярошук О. Аналіз системи економічної безпеки підприємства. *Наука молода : зб. наук. праць молод. вчених Терноп. нац. екон. ун-ту*. 2011. Вип. 15–16. С. 378–381.

12. Ілляшенко О. В. Оцінювання необхідної складності системи економічної безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2015. № 10. С. 265–272.

13. Зачосова Н. В., Горячківська І. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання функціонування системи економічної безпеки підприємств та фінансових установ. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 339–344.

14. Живко З. Б. Експертне оцінювання при проведенні моніторингу системи економічної безпеки підприємства. *Вісник Приазовського державного технічного університету : зб. наукових праць. Серія : Економічні науки*. 2014. Вип. 28. С. 111–116.

15. Черчик А. О. Оцінка дієвості системи управління економічною безпекою підприємств суб'єктів ЗЕД. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління*. 2015. № 815. С. 265–270.

16. Кавун С. В., Амеліна Л. В. Аналіз реалізації системи економічної безпеки підприємства. *Системи обробки інформації*. 2010. Вип. 3. С. 171–172.

17. Вахлакова В. В. Оцінювання фінансової та ринкової складових економічної безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2017. № 8. С. 212–218.

18. Ткачук В. І., Яремова М. І. Механізм управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*. 2011. № 2(2). С. 252–261.

19. Іванова Н. С. Оцінка ефективності системи економічної безпеки агропромислових підприємств [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Дніпропетр. держ. аграр. ун-т. Д., 2011. 20 с.

20. Стадник В. П. Комплексне оцінювання рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2013. Вип. 5. С. 104–108.

21. Бехтер Л. А. Методичний підхід для отримання інтегральної оцінки економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на основі методу ентропії. *Бізнес Інформ*. 2013. № 2. С. 83–87.

22. Корнієнко Т. О. Методика оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 4. С. 336–342.

23. Голович Н. М. Методика аналізу та оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2013. Т. 18, Вип. 3(1). С. 79–83.

24. Лисенко Н. О., Білошкурська Н. В. Економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки агропромислових підприємств : монографія. Умань : Сочінський [вид.], 2014. 257 с.

References:

1. Vakhlakova, V. V. (2017). Objects of assessment in the estimation system of

enterprise economic security. *Proceedings of the 3rd All-Ukrainian scientific and practical Internet conference with international participation «Economic security: the state, the region, the enterprise»* (held December 1, 2016 – January 10, 2017), p. 219–223. Poltava: Poltava National Technical University [in Ukrainian].

2. Rossoshanska, O. V. (2016). *Estimation of economic security of innovation-design-oriented enterprises*. Severodonetsk: Eastern Ukrainian National University named after V. Dahl [in Ukrainian].

3. Rossoshanska, O. V. (2017). System representation of methodological bases for assessing the economic security of innovative project-oriented enterprises. *Project management and development of production*, 1, 121–138 [in Ukrainian].

4. Illiashenko, S. N. (2003). Components of Enterprise Economic Security and Approaches to Their Assessment. *Actual Problems of Economics*, 3, 12–19 [in Russian].

5. Karachyna, N. P. (2010). Methodical tools for assessing the enterprise economic security. *Lviv Polytechnic National University Logistics Bulletin*, 690, 302–309 [in Ukrainian].

6. Alkema, V. G. (2011). An analysis of the entities economic security system. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University, «Economics» series*, 16, 99–107 [in Ukrainian].

7. Voropai, V. A. (2013). Analysis of methodological approaches to assessing the state and level of the system of enterprise economic security. *Culture of the Black Sea region peoples*, 257, 190–195 [in Ukrainian].

8. Shumylo, O. S. (2018). Efficiency assessment method of the economic security system of retail trade enterprises. *Economic space*, 132, 185–202. DOI 10.30838 / P.ES.2224.240418.185.62 [in Ukrainian].

9. Kozachenko, G. V., Illiashenko, O. V. (2015). State features of the enterprise economic security assessment in the context of forming the mechanism of its management. *Herald of Khmelnytskyi national university. Economic Sciences*, 4, Vol 3, 97–101 [in Ukrainian].

10. Illiashenko, O. V. (2015). Assessment model of the state of enterprise economic security. *The problems of the economy*, 3, 301–308 [in Ukrainian].

11. Yaroschuk, O. (2011). An analysis of the enterprise economic security system. *Young*

Science: Collection of young scientists' papers at Ternopil National Economic University, 15-16, 378–381 [in Ukrainian].

12. Illiashenko, O. V. (2015). Assessment of the required complexity in the enterprise economic security system. *Business Inform*, 10, 65–272 [in Ukrainian].

13. Zachosova, N. V., Goriachkivska, I. V. (2016). Information and analytical support for assessing the functioning of the system of economic security of enterprises and financial institutions. *Global and national problems of economy*, 10, 339–344 [in Ukrainian].

14. Zhyvko, Z. B. (2014). Expert evaluation in the monitoring of the company's economic security system. *Reporter of the Priazovskyi state technical university (Section: Economic sciences)*, 28, 111–116 [in Ukrainian].

15. Cherchyk, A. O. (2015). Efficiency assessment of the economic security management system at enterprises- subjects of foreign economic activity. *The Bulletin of Lviv Polytechnic National University, Series of Economics and Management*, 815, 265–270 [in Ukrainian].

16. Kavun, S. V., Amelina, L. V. (2010). Analysis of enterprise economic security system implementation. *Information processing systems*, 3, 171–172 [in Ukrainian].

17. Vakhlakova, V. V. (2017). Assessment of the financial and market components of the company's economic security. *Business Inform*, 8, 212–218 [in Ukrainian].

18. Tkachuk, V. I., Yaremova, M. I. (2011). Management mechanism of economic security of agricultural enterprises. *Bulletin of Zhytomyr National Agroecological University*, 2 (2), 252–261 [in Ukrainian].

19. Ivanova, N. S. (2011). *Assessment of the economic security system effectiveness of the agribusiness enterprises*. Summary of PhD thesis. Dnipropetrovsk state agrarian university [in Ukrainian].

20. Stadnyk, V. P. (2013). Complex assessment of the economic security level at agricultural enterprises. *Bulletin of Sumy National Agrarian University, Series: Economics and Management*, 5, 104–108 [in Ukrainian].

21. Bekhter, L. A. (2013). Methodical Approach for Integral Assessment of Economic Security at Agricultural Enterprises on the Entropy Method Basis. *Business Inform*, 2, 83–87 [in Ukrainian].

22. Korniienko, T. O. (2013). Methodology for assessing the economic security level of agricultural enterprises. *Sustainable development of economy*, 4, 336–342 [in Ukrainian].

23. Holovych, N. M. (2013). Methodology for analysis and evaluation of the economic security level of agricultural enterprises.

Odesa National University Herald. Economy, 18, Vol. 3 (1), 79–83 [in Ukrainian].

24. Lysenko, N. O., Biloshkurska, N. V. (2014). *Economic-organizational mechanism of agro-industrial enterprises economic security formation*. Uman: Sochinsky [publisher] [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23 серпня 2019 р.